

gyobb az etnikai különbözőség. E jelenség magyarázata igen egyszerű. Az etnikailag homogénebb iskolákban a jobb diákok, akik segíteni próbálnak gyengébb társaiknak, extra tanárként funkcionálnak. Ám miközben ők elmagyarázzák az anyagot rosszabbul teljesítő társaiknak, addig ők is jobban megtanulják azt. Azokban az iskolákban, viszont, amelyekben a nemzetiségi különbözőségek egyszersmind nyelvi korlátot is jelentenek, a jobb tanulók szerepe elveszik. Sőt a többiek gyengébb teljesítménye őket is lustábbá teszi. Ráadásul a tanárok sem a képességeik szerint legjobb színvonalon oktatnak, mivel a leszakadó tanulók fejét is a víz színe fölött kell tartaniuk.

Ezért tanulmányunk első hipotézise az, hogy: *H1: Az etnikai különbözőség rossz hatással van a tanulók polgári kompetenciáira.*

Ezek után lépünk tovább és vizsgáljuk meg, hogy az etnikai különbözőségeknek milyen hatásuk van az állam intézményeibe vetett bizalomra nézve.

A szociális és intézményi bizalom összefüggő területek egymással, noha a kutatók ez idáig nem szolgáltak túl sok empirikus bizonyítékkal erre. A különböző kutatásokból az viszont kiderül, hogy az etnikai különbözőség többféleképpen is csökkenti az intézmények működésébe vetett bizalmat. Példaként említhetjük az állampolgár azon felismerését, hogy a szerinte teljesen demokratikus, és mindenféle diszkriminációtól mentes intézmények hirtelen diszkriminatívá és antidemokratikussá válhatnak, amint az országban nagyobb számú bevándorló jelenik meg. Másképpen fogalmazva, a legtöbb állami intézmény csak addig tetszeleghet a demokrácia és tolerancia bajnokának szerepében, amíg a valóságban semmilyen etnikai kisebbséggel kapcsolatos ügyet nem kell elintéznie. Ugyanakkor az is elmondható, hogy az egyes személyek közötti szoros kapcsolat itt is segíthet a problémák egy részének orvosolásában. A helyi diákok például elmondhatják a bevándorló társaiknak, hogy ők, vagy szüleik hogy jártak az egyes hivatalokban, és ettől a más etnikumú is megértőbb lehet az intézmények iránt. Ebből kifolyólag itt két egymásak ellentmondó hipotézist is felállíthatunk:

H2a: Az etnikai különbözőség negatív hatással van a diákoknak, az állami intézményekbe vetett bizalmára.

H2b: Az etnikai különbözőségeknek pozitív hatása van a diákoknak, az állami intézményekbe vetett bizalmára.

Továbbá, ha az eddig megállapítottakat összevetjük, akkor egy újabb, harmadik hipotézist is felállíthatunk:

H3: Ha a polgári kompetenciákat képesek vagyunk jó szinten tartani, akkor az etnikai különbözőség jó hatással lehet a diákoknak az állami intézményekbe vetett bizalmára.

A hipotézisek vizsgálatára 17-18 éves diákok körében végeztünk felméréseket.

A felmérések végül igazolták felvetéseinket, és bizonyították, hogy a nyugati társadalmak csak akkor tudnak eredményesen szembenézni az etnikai diverzitás okozta nehézségekkel, ha a jó színvonalú interkulturális személyes kapcsolatok révén a bevándorlók is közelebb kerülnek az állami intézményekhez, képesek jobban magukévá tenni a társadalmi normákat és lehetőség szerint legyőzni a nyelvi korlátokat.

Juhász Gergely Ákos

East Side Story: Hogyan vették fel a harcot a nemzetek közötti koalíciók az EU által szabott feltételekkel szemben

Parau, Cristina E.: East Side Story: Transnational Coalitions Contested EU Conditionality = Europe-Asia Studies, 62. vol, 2010, 9. no 1527-1554. p.

Az Európai Unió keleti bővítésének legnagyobb kérdése az volt, hogyan fogják az Unió normákat a volt szocialista blokk országai a gyakorlatban átvenni és alkalmazni. Az Unió tagság elnyerésének más feltételek mellett e normák is az alapját képezték. A csatlakozni kívánó országoknak a jogi normák mellett, magukévá kellett tenniük az EU által képviselt alapvető társadalmi értékeket is. A csatlakozni kívánó országokkal szembeni elvárások egyik plasztikus példája az 1993-as Koppenhágai Szerződés. Jelen tanulmány három olyan esetet vizsgál, amelyek feltételei voltak Románia csatlakozásának. Mindhárom eset a csatlakozási tárgyalások időszakában történt, és jól példázza, hogy milyen kiszolgáltatott lehet egy csatlakozni kívánó ország, amíg szövetségesekre nem talál az Unión belül. E három ügy esetében mi sem mutatja ezt jobban, mint az a tény, hogy az első esetben Románia anélkül korlátozta saját szándékait, hogy erre bármilyen Unió törvény kötelezte volna, míg a harmadik esetben olyan Unió szabályokat szegett meg, amelyek pedig a felvétel feltételei voltak.

Az esetek közelebbi vizsgálatakor látni fogjuk, hogy mekkora szerepet játszik egy ország magatartásának megértésében a tagfelvétel körüli bizonytalanság és a meglévő, vagy hiányzó szövetségi háttér.

Bizonytalanság és nemzetek közötti koalíciók

Az Unióba való felvétel feltételrendszere, és itt kifejezetten a demokratikus feltételekre gondolunk, nem egyértelműek és pontokban felsorolhatóan

rögzítettek. Ez természetesen nem véletlenül van így. Az Európai Bizottság taktikájának az is része, hogy a csatlakozni kívánó országokat a tárgyalások során bizonyos fokú bizonytalanságban tartsák. Ez egyszerre motiválja az országokat arra, hogy minél gyorsabban és minél többet teljesítsenek, és egyszerre biztosít bizonyos kontrollt a Bizottság számára.

A csatlakozni kívánó országok vezetőire tehát nagy nyomás nehezedik, és ezért előfordul, hogy az országuk számára előnytelen, és a logikának ellentmondó lépéseket kényszerülnek megtenni. A csatlakozás dátumával, és egyáltalán, a csatlakozás megvalósulásával kapcsolatos bizonytalanság, kaput nyit a nemzetközi és a velük szövetséges hazai civil szervezetek követelése, kívánságai előtt. Az olyan csatlakozó országok, amelyek nem élvezik a régebbi tagországok legalább valamelyikének a támogatását, könnyen a manipuláció áldozataivá válhatnak. Ezért előbb vagy utóbb, minden csatlakozni kívánó ország felismeri, hogy szüksége van koalíciós partnerekre az EU-n belülről.

Megoldódik a rejtvény

Az alábbiakban vizsgált három esetben az a közös, hogy a román vezetés egyik esetben sem szeretett volna eleget tenni az EU elvárásainak, mégis pont abban a kettőben engedett, amelyeknél hiányoztak a konkrét EU-s szabályozások, és abban nem, ahol megvoltak. Románia 2000-ben kezdte meg a csatlakozási tárgyalásokat, és a 2007. január elsejével csatlakozott a közösséghez. Az általunk tárgyalt három ügy időben körülbelül arányosan oszlik el a felvételi tárgyalások időtartamát tekintve, így kifejezetten jó példát szolgáltatna e tárgyalások diakronikus evolúciójára is. A hálózat-építésben járatlan elit, az első esetben csak kevés szövetségest volt képes maga mellé állítani, és alulmaradt egy kiválóan szervezett ellenféllel szemben, míg a harmadik esetre a már rutinos vezetés kerekedett felül az Unióval szemben.

Az első eset 2001 és 2002 között történt. A tárgyalások e szakaszában még maga a felvétel is kérdéses volt. A kormányzat azt tervezte, hogy egy mega beruházás keretében létrehozza a Drakula Parkot, ami reményei szerint évi 25 millió dollárt hozott volna az államkasszájának. A szórakoztató park Erdélyben, Segesvár közelében épült volna fel, egy a Világörökség részét képező terület tőzomszédságában. Először úgy tűnt, hogy a beruházás és a várható gazdasági haszon mindenkinek elnyerte a tetszését. Ám kis idő múlva megszólaltak a hazai természetvédők és civil szervezetek, akik felémelték a szavukat a park ellen. A kormány persze letörhette volna a hazai ellenállást, de amikor e szervezetek kérésére az Unió is ellenezni kezdte a

projektet, már sokkal nehezebb helyzetbe került. A román kormány végül olyan heves ellenállásba ütközött mind az UNESCO, mind a az EU kulturális bizottsága részéről, hogy meghátrálni kényszerült és lemondott a park létrehozásáról. Igaz, a csatlakozás nem tartalmazott semmilyen kritériumot, amit e park felépítése megsértett volna. Egyszerűen arról van szó, hogy a kifejezetten bizonytalan helyzetben lévő Románia, megfelelő szövetségesek híján nem szegülhetett szembe egy erős nemzetközi koalíció akaratával, ha nem kívánta az Unióhoz való csatlakozását kockára tenni.

A második eset 2002 végétől 2003 közepéig tartott, és szintén árnyékot vetett Románia csatlakozási törekvéseire. Az első ügyszó képest viszont az volt a különbség, hogy itt már nem a felvétel maga, csak az időpontja került veszélybe. Ebben az esetben arról volt szó, hogy a kormány engedélyezze-e, hogy egy cég külszíni fejtéssel, cianidos technológiával aranyat bányáshasson Erdélyben. A térségben élők többsége ismét csak a terv mellé állt, mivel így sok régóta munka nélkül lévő ember juthatott volna kereseti lehetőséghez. A helyzet viszont kísértetiesen hasonló fordulatot vett, mint az első ügy esetében. A környezetvédők, civil szervezetek ismét az Unióhoz fordultak segítségért, hogy e környezetszennyező beruházás ne jöhessen létre. Ez esetben ráadásul egy másik éppen a csatlakozási tárgyalásait lezárni készülő ország, Magyarország is csatlakozott az ellentáborhoz. A román kormány mindent megtett annak érdekében, hogy bebizonyítsa, és bebiztosítsa a beruházás biztonságos megvalósítását, és a biztonság folyamatos fenntartásának lehetőségét. Annak ellenére, hogy Az Unió nem tiltotta a cianidos technológiával való bányászatot a kormány megpróbált a szükségesnél több biztosítékot adni és az elégségesnél jóval több biztonsági előírást érvényre juttatni már az előzetes tervezés során is. A helyszínt tényfeltáró bizottságok látogatták, előzetes esettanulmányok készültek, közös Román-Magyar bizottságok alakultak. Végül még is az lett a helyzet, hogy az EU, Románia értésére adta, hogy ha bármi balul ütne ki a projekt körül, akkor Románia csatlakozása hosszú időre kitolódna. Ebből a román kormány megértette, hogy az EU ugyan tiltani nem tilthatja a beruházást, de nem áll mellette, s ez esetben ez az ő részükről sem lenne szerencsés. Ezért elhalasztották a beruházást.

A harmadik eset egy Romániát, Magyarországgal Erdélyen át összekötő autópálya terve körül bontakozott ki. A probléma abból adódott, hogy az EU nem ezt, hanem egy olyan tervet támogatott volna, amelyből Erdély kimarad. Mivel Románia nem számíthatott Unió támogatásra, a vezetés úgy döntött, hogy az utat megpróbálja az amerikai építő céggel megfinanszírozni. A Budapestet, Bukaresttel Erdélyen át összekötő autópálya létrehozásáról a román és magyar kormány már 2002 decemberében megállapodást kötött. A gazdasági előnyök mellett, az útnak természetesen

szimbolikus jelentősége is volt. A két állam történelmileg feszült viszonyának megváltoztatása, és a jószomszédi, partneri viszony megteremtésének szimbólumaként épült volna meg. Ezért a magyar és a román miniszterelnök tovább próbálkozott az Uniónál, hogy anyagi támogatást csikarjanak ki a terv számára. Levelet írtak Romano Prodinak, aki viszont azt válaszolta, hogy ha nem akarják saját pénzből finanszírozni a munkákat, akkor várniuk kell, amíg mindkét ország csatlakozik a közösséghez. Ez a kijelentés mégsem riasztotta vissza a miniszterelnököket és alternatív források után néztek. Magyarország saját anyagi forrásait és hitelből felvett pénzt kívánt autópálya építésre fordítani, Románia, pedig ismét tárgyalásokba kezdett az amerikai céggel. Az út megépítését általános helyeslés övezte mind a politika, mind a civil szervezetek részéről. Mivel 2003-ban kiderült, hogy Románia 2007 előtt semmiképpen sem csatlakozhat az Unióhoz, így a Prodi által támasztott feltétel egyébként sem volt elfogadható. Igaz, hogy korábban a vezetés ígéretet tett az Uniónak, hogy nem amerikai pénzből építi meg az utat, de mivel EU-s pénzre valójában sokáig nem számíthatott, megszegette ígéretét.

Két oka volt annak, hogy ezt a román kormány megtehetette. Az egyik, hogy már látta a célt, a csatlakozás, ha el is tolódott ugyan, de kezdett megfogható valósággá válni. A másik, hogy a román vezetés rájött arra, milyen fontos, hogy a régi tagországok között erős szövetségesekre találjon. Meg is tett mindent ennek érdekében, és nem is eredménytelenül. 2003-tól maga mellett tudhatta Nagy-Britannia, Olaszország és Spanyolország támogatását, 2004-től pedig már Franciaországét és Németországét is.

Konklúzió

A cikkben megemlített esetek kapcsán leszűrhető tanulság az, hogy a csatlakozásuk elején álló, és szövetségesek nélküli országok, bizonytalan helyzetük és velük szemben túlerőben lévő nemzetközi érdekcsoportok miatt gyakran kényszerülnek érdekeiknek ellentmondó döntéseket hozni. Ugyanakkor, ahogyan idővel előrehaladnak a csatlakozási folyamatban, és megismerik a lehetőségeiket, megszilárdítják pozícióikat, és szövetségesekre találnak, ismét képessé válnak arra, hogy érdekeiknek megfelelően járjanak el, még ha ez nincs is mindig az EU irányába.

Juhász Gergely Ákos

Munkaerő-migránsok – „árucikk” és befogadtatás között

Schmidtko, Oliver: Einwanderer als Ware. Wie die Marktlogik Migranten aussortiert. = Blätter für deutsche und internationale Politik, 2010. 10. no. 51-57. p.

A *Németország felszámolja önmagát* című, Thilo Sarrazin-féle pamflet nyomán örvénylő vita tehetetlenül vergődik ama feloldhatatlannak látszó ellentmondás terében, mely az idegen-foglalkoztatás gazdasági kényszere és a másság tömegeinek pszichoszociális terhe között feszül. Akármilyen is a könyv vitatható alkalmi-egyedi üzenete (kultúra-, integritásföltés, mentális averzió?), mindenesetre keresztül-kasul szántja a bevándorlási politika, a társadalmi beilleszkedés, a kultúrák különbözősége és együttélése stb. kérdéseiben foglalt migráció-tematikát.

A folyamat, amely euroatlanti viszonylatban az idegen-problematika mai, immár kezelhetetlennek látszó elhatalmasodásáig elvezetett, Németországban az 1950-es évek végén indított vendégmunkás-programmal vette kezdetét, folytatódott – szabályozás és hatás-kalkuláció híján – az önjáróvá vált betelepedés-özönnel és – társadalomtervezés hiányában – a fél-beilleszkedéssel és gettósodással. A társadalom mindezt önáltatásból „multikulturalizmusnak” nevezte, noha távoli sem volt köze ahhoz. Ugyanez a társadalom, szembe találva magát a lecsúszott, szegregált idegen tömeggel, pánikba esett, aggódni kezdett további integritása miatt. Felmerül azonban a gyanú: a véletlen körülményekre bízott munkamigráció szükségképp jut el a beilleszkedés csődjéig, amiben nem a megszemélyesítők hibáztathatók. Hasznos tanulságokért hívjuk itt segítségül egy klasszikus bevándorló-társadalom: Kanada migráció-folyamati képét!

*

Kanadában az őslakos indián népességen kívül gyakorlatilag mindenki – eredendően európai - bevándorló vagy annak leszármazottja, otthonuk egyszersmind a napjainkig tartó folyamatos bevándorlás frekvenciát célországá. Az önállóvá válás idejétől továbbra is „fehér telepes” jövevényekre alapozott folyamat alapvetően demográfiai szükségleteket töltött be. Az 1960-as évek ipari növekedésével jelentkező munkaerő-szükséglet jegyében azonban a kanadai bevándorlási politika is váltott - gazdaságpolitikai szempontokra, amikor is a származási terület helyett az egyéni kvalifikáció és alkalmasság döntötte el a hozzájárulást a betelepedéshez („economic immigrants”), ami ebben a formában a folyamatosan fennálló demográfiai igényeknek szintén megfelelt. A váltás egybeesett reformok bevezetésével a jóléti állam megteremtését célzó, a szociális ellátás